

Kuva: AI

Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö ja huoltovarmuus -skenaario

Huoltovarmuuskeskus

Huoltovarmuuskeskus

www.huoltovarmuuskeskus.fi

Huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon ja suojaamisen, maan talouselämän, maanpuolustuksen sekä turvallisuuden kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen, välttämättömien tavaroiden, materiaalien ja palveluiden tuotannon ja saatavuuden sekä kriittisen infrastruktuurin turvaamista normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta ja niiden aikana.

Huoltovarmuuskeskus on valtion virasto, joka tukee muita viranomaisia, elinkeinoelämää ja järjestöjä huoltovarmuuden ylläpidossa ja kehittämisessä sekä suunnittelee ja toteuttaa huoltovarmuutta turvaavia varautumistoimenpiteitä normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta ja niiden aikana.

Julkaisija: Huoltovarmuuskeskus

Taitto: KMG Turku

Julkaisuvuosi: 2026

Sisältö

Johdanto	4
Skenaarion käyttöohje	5
Skenaario on työkalu – ei ennuste	5
Hyväksy skenaarion oletukset todeksi käytön ajaksi	5
Opastus huoltovarmuuden SUUNTA-suunnittelukehykseen	6
Sotaskenaariossa on kuvattu suunta	7
Skenaario – sotilaallinen uhkan kehittyminen Suomessa vaiheittain	8
Alkutilanne	8
Vaihe 1: Kriisiytyminen 0–3kk: Sotatilanne kriisiytymällä ja epävarmuudella	10
Vaihe 2: Vakava häiriö 3–6kk: Puolustustila ja siirtyminen sotatalouteen	12
Vaihe 3: Eskalaatio 6–12kk: Sodan laajeneminen ja pitkittyminen	15
Vaihe 4: Pitkittänyt häiriö yli 12kk: Kulutusota – siirtyminen ajan voittamisesta sen kestämiseen	17
Sopeutuminen – Sota päättyy	19
Huoltovarmuuden palvelut seuraavat häiriön kehittymisen vaiheita	20

Johdanto

Huoltovarmuus tarkoittaa koko yhteiskunnan kriittisten toimintojen varautumista ja valmiutta kohdata vakavia häiriöitä sekä koko yhteiskuntaa koettelevia poikkeusoloja. Tällaisia häiriöitä voivat aiheuttaa muun muassa luonnonkatastrofit, laajat onnettomuudet, pandemiat, globaalit saatavuushaasteet, tahallinen haitallinen vaikuttaminen yhteiskuntaan sekä äärimmäisissä tilanteissa sotilaallinen konflikti.

Huoltovarmuutta ei mikään toimija rakenna yksin. Se syntyy yhteistoiminnasta ja riippuvuuksiin liittyvien riskien tunnistamisesta ja hallinnasta – kaikkien yhteiskunnan toimijoiden osallisuutta tarvitaan. Jotta varautuminen ja valmiustoimet muodostaisivat toimivan ja toisiaan tukevan kokonaisuuden, on olennaista, että eri toimijat ymmärtävät mahdollisen uhkakentän riittävän yhtenäisesti ja niiden suunnitelmat toimivat yhteen. Tämän tueksi Huoltovarmuuskeskus on yhdessä keskeisten sidosryhmiensä kanssa laatinut skenaarion merkittävimmästä yhteiskunnan perusturvallisuutta haastavasta uhkasta: sotilaallisesta konfliktista. Skenaariorissa on tunnistettu sotilaallisen konfliktin eri vaiheet – tilanteen kriisiytymisestä eskalaation kautta pitkittymiseen – ja niiden vaatimat toimet yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Näitä vaiheita sekä niiden vaikuttamiskeinoja kuvataan huoltovarmuuden SUUNTA-suunnittelukehiksessä, jossa on kuvattu toimintatapoja sekä tarkempia vaadittavia suorituskykyjä huoltovarmuuden turvaamiseksi vakavan häiriön eri vaiheissa.

Sotilaallisen konfliktin skenaario ei ole ennuste vaan kuvaus yhteiskunnan elintärkeiden palveluiden jatkuvuutta vakavasti haastavasta tilanteesta. Sen tarkoituksena on auttaa hahmottamaan eri toiminnoissa ja toimialoilla – sekä niiden välillä – tarvittavia keinoja selviytyä yhteiskunnan huoltovarmuutta äärimmilleen haastavasta tilanteesta. Ääritilanteiden tarkastelu tukee myös varautumista rajatumpiin häiriöihin: kattava ja joustava suorituskyky- sekä keinovalikoima parantaa kykyä kohdata myös sellaisia tilanteita, joita ei ole ennalta tunnistettu, mutta joihin voidaan soveltaa olemassa olevaa valmiutta.

Tässä esitetyn skenaarion ensimmäinen luotamuksellinen versio julkaistiin jo vuonna 2025 tukemaan työskentelyä Huoltovarmuuskeskuksessa ja Huoltovarmuusorganisaatiossa. Huoltovarmuusorganisaatiossa on edustettuna noin 1500 yritystä ja kymmeniä viranomaisia, ja sen työskentelyssä luotamuksellinen skenaario on koettu laajasti hyödylliseksi. Skenaarion julkisen version myötä voimme nyt tarjota skenaarion tukemaan koko yhteiskunnan varautumista laajemmin. Sen valmistelussa on ollut mukana myös huoltovarmuustyöhön osallistuvia keskeisiä viranomaisia, joiden kommentit ovat auttaneet muokkaamaan skenaariosta entistäkin laajemmin hyödynnettävän.

Skenaarion valmisteluun on osallistunut asiantuntijoita Puolustusvoimista, Traficomin Kyberturvallisuuskeskuksesta sekä Lupa- ja valvontavirastosta. Kiitokset kaikille mukana olleille arvokkaasta panoksestanne skenaariorin sisällön kehittämisessä! Skenaario on julkaistu 28.4.2026.

Skenaarion käyttöohje

Skenaario on työkalu – ei ennuste

- Skenaario ei kuvaa todennäköisintä tulevaisuutta, vaan yhtä kuvitteellista kehityskulkua.
- Skenaario perustuu kuviteltuun tilanteeseen, jossa Suomi joutuisi sotilaallisen voimankäytön kohteeksi.
- Tarkoitus ei ole ennustaa, mitä sodassa tapahtuu, tai kuvata kaikkea mahdollisesti tapahtuvaa seikkaperäisesti, vaan virittää ajattelua ja tukea varautumisen tarpeiden arviointia.
- Tämä skenaario on puiteskenaario, mikä tarkoittaa, että se tarkastelee toimintaympäristöä ilman minkään tietyn toimijan tai toimijoiden tarkennettua näkökulmaa tai yksityiskohtaisesti kuvattuja toimia.

Hyväksy skenaarion oletukset todeksi käytön ajaksi

- Skenaarion arvo syntyy siitä, että voimme hetkellisesti hyväksyä epävarman todeksi.
- Käytön aikana ei arvioida skenaarion uskottavuutta tai todennäköisyyttä – oletukset otetaan annettuna, vaikka ne tuntuisivat epäuskottavilta tai epätodennäköisiltä.
- Mahdollinen ristiriita omien näkemysten ja skenaarion välillä on hyödyllinen: se auttaa tarkastelemaan omia tulevaisuusoletuksia ja niiden perusteita.

Opastus huoltovarmuuden SUUNTA-suunnittelukehykseen

Huoltovarmuuden SUUNTA-suunnittelukehys jäsentää häiriötilanteiden vaikutusten yhteiskunnallista vakavuutta sekä kehittymistä eri vaiheissa ja siten näiden vakavuuden edellyttämää yhteiskunnallista suorituskykyä. Skenaario on kuvattu Huoltovarmuuskeskuksen SUUNTA-suunnittelukehyksen vaiheiden mukaisesti.

Yhteiskunnan varautuminen ja valmius perustuvat ensisijaisesti kriittisten toimijoiden omaehtoiseen varautumiseen. Yritysten osalta tämä tarkoittaa liiketoimintalähtöistä varautumista. Liiketoiminnan häiriötilanteista toimijat selviävät pääsääntöisesti omin toimin. Omaehtoisessa varautumisessa toimijoita auttavat huoltovarmuuden peruspalvelut.

Häiriötilanteen pitkittyessä tai koskettaessa samanaikaisesti useita toimijoita vaikutukset alkavat näkyä laajemmin yhteiskunnassa toimitusvarmuuden häiriöinä. Näissä tilanteissa toimijat eivät enää kykene palauttamaan toimintakykyään omin toimin tai riittävän nopeasti, vaan tarvitaan yritysten ja viranomaisten välistä yhteistoimintaa. Yhteistoiminta tapahtuu markkinaehtoisesti, ja sitä tukevat palvelut, jotka mahdollistavat tehostetun yhteistyön ilman valtion ohjausta. Nämä tilanteet eivät kuitenkaan vielä uhkaa väestön elinmahdollisuuksia tai koko yhteiskunnan toimintakykyä.

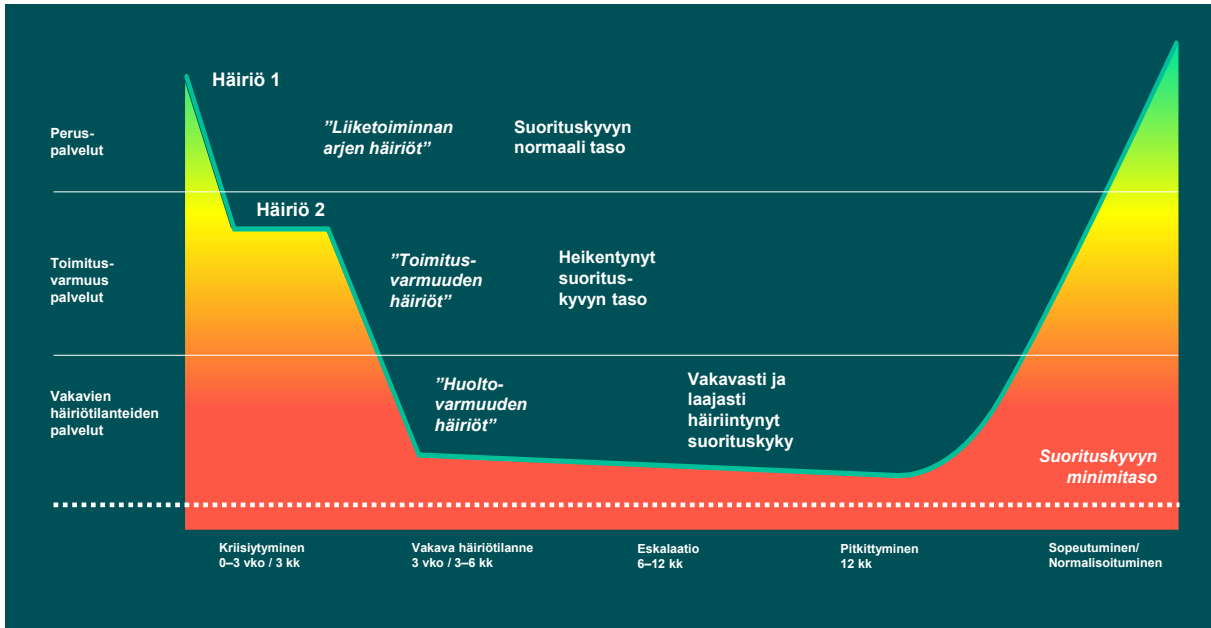
Vakavimmissa tilanteissa häiriö uhkaa koko yhteiskunnan huoltovarmuutta sekä väestön elinmahdollisuuksia. Tällöin tilanne edellyttää yritysten ja viranomaisten toimien lisäksi laajasti valtion toimia yhteiskunnan peruspalvelujen turvaamiseksi, sillä markkinat ja yksittäiset viranomaiset eivät kykene omin keinovalikoimin ratkaisemaan tilannetta omaehtoisesti tai riittävän nopeasti. Käytössä voi olla monipuolinen keinovalikoima, joista laajasti tunnettuja ovat esimerkiksi valtion varmuusvarastojen vapauttaminen sekä toiminnan ohjaaminen valmiuslain tai poikkeusoloja koskevan lainsäädännön avulla. Myös yritysten omat erityiset kyvykkyydet ja verkostot ovat tarpeen kokonaisuuden sekä tilanteessa selviämisen kannalta.

SUUNTA-suunnittelumalli huomioi häiriötilanteen vakavuuden lisäksi myös sen ajallisen keston. Vaikka mallissa kuvatut kestot ovat viitteellisiä, ne kuvaavat ihmisten ja markkinoiden reagointi- ja sopeutumiskykyä eri vaiheissa. Häiriötilanteen alkuvaiheessa epävarmuus ja yllätyksellisyys sekä hallitsemattomuus korostuvat. Tilanteen eskaloituessa sopeutuminen alkaa, ja toimintamalleja pystytään hahmottamaan yhä paremmin. Pitkittyneessä tilanteessa syntyy kokonaan uudenlaisia vakiintuneita toimintatapoja, ja liiketoimintalähtöisesti syntyvät uudet markkinaratkaisut alkavat osaltaan lieventää tilannetta.

Sotaskenaariossa on kuvattu suunta

Operatiivisen toiminnan kautta toteutetaan ennakoivia varautumistoimia ennen häiriötilannetta sekä tuetaan häiriötilanteiden hallintaa häiriöiden eri vaiheissa. Varautumistasojen määrittelyssä sekä niihin liittyvissä toimenpiteissä ja palveluissa huomioidaan varautumiskeinojen monipuolisuus sekä mahdolliset varautumistason muutokset häiriötilanteen eri aikajän-teissä.

Häiriötilanteen kehittyminen

Skenaario – sotilaallinen uhkan kehittyminen Suomessa vaiheittain

Alkutilanne

Sota Ukrainassa on vaiennut aselepoon. Venäjä on kasvattanut asevoimiensa kokoa 1,5 miljoonaan, ja sotilaallinen voima Suomen rajan läheisyydessä on kasvanut merkittävästi. Tästä merkittävän osan arvelaan pystyvän toimimaan tarvittaessa nopeastikin. Venäjän sotaharjoituksiin sisältyy myös laaja-alaista kybersodankäynnin harjoittelua kuten GPS-/GNSS-häirintää, radiohäiriöitä ja sijaintitiedon väärentämistä, mikä lisää epävakautta erityisesti rajaseudulla.

Venäjän ja Kiinan kumppanuus on syventynyt.

Vaikka mailla ei ole virallisesti yhteistä aseteollisuutta tai sotilaallista liittoutumista, on niillä käynnissä taloudellisen kumppanuuden lisäksi mittavaa yhteistyötä tutkimuksen ja teknologiakehityksen saralla. Yhteistyö Kiinan ja Venäjän välillä on näkyvintä Arktisella alueella, jossa jännitteet ovat äärimmäisen kireät.

Yhdysvallat on sisäpoliittisen kehityksen seurauksena kääntynyt sisäänpäin ja vetäytynyt enenevässä määrin Euroopasta. Se myy aseita Nato-maille, mutta muuten toimii passiivisesti päähuomion ja varautumisen ollessa sisä- ja geopolittisistä syistä muualla.

Euroopan poliittinen tilanne ja toimintakyky on kaksijakoinen. Toisaalta halukkuutta yhteistyöhön on, mutta käytännön päätöksenteon tasolla yhteisten ratkaisujen löytäminen ja niihin sitoutuminen on hidasta ja epävarmaa. Pitkittyviä neuvotteluja on aiheuttanut myös Ukrainan jälleenrakennuksen taakanjako.

Suomeen on kohdistunut jo pitkään Venäjän toimesta voimakasta poliittista painostusta, joka liittyy mm. Ahvenanmaan demilitarisoinnin valvontaan. Painostus on lisääntynyt loppukesän ja syksyn aikana. **Sotaan varustautuva Natoon liittynyt Suomi esitetään avoimesti sotilaallisena uhkana Venäjän kansalliselle turvallisuudelle.** Suomen varustautuminen esitetään Venäjän narratiivissa valmistautumisena sotaan Venäjää vastaan. Venäjän toimet näkyvät myös lisääntyneenä kybertoimintana, joka rinnastuu drooni- ja tiedusteluilmoitusten kasvuun. Tiedustelun lisääntyminen heijastuu digitaalisessa ympäristössä mm. järjestelmällisenä tunnusteluna ja haavoittuvuuksien kartoituksena. Viranomaiset toteavat Venäjän lisäneen valmiutta kaukovaikuttamiseen Suomen alueelle. Kaukovaikuttamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä pitkän etäisyyden vaikuttamista eri järjestelmillä.

Venäjä järjestää kesän ja syksyn aikana isoja sota-harjoituksia ja on niiden nojalla varannut laajoja harjoitusalueita sekä merellä että ilmassa. Operoivat alueet ulottuvat Ahvenanmaan läheisyyteen ja venäläinen sota-alue on pysytellyt pitkään Pohjanlahdella kansainvälisillä vesialueilla. Venäjän harjoituksen yhteydessä Suomen merivartioston alue on Helsingin läheisyydessä joutunut turvaamaan alueellista koskemattomuutta varoituslaukauksia ampumalla. Venäjän harjoitustoiminnan seurauksena meriliikenne Itämerellä on kärsinyt häiriöistä. ”Kadonnut miina” on esimerkiksi katkaissut kaupallisen meriliikenteen hetkeksi kokonaan useaksi päiväksi.

Suomeen on kohdistunut poikkeuksellisen voimakasta tiedustelutoimintaa ja erilaisten poikkeamiloitusten määrä on lisääntynyt voimakkaasti.

Osa ilmoituksista on aiheettomia, mutta niiden tarkistaminen työllistää vastuuviranomaisia. Viranomaiset priorisoivat voimakkaasti ilmoitusten selvittämistä. Kasvava poikkeamien määrä näkyy myös kyberympäristössä, jossa havaitaan tavanomaista enemmän tunkeutumisyriä, porttiskannauksia ja kohdennettuja tiedustelutoimia.

Viime vuosien tapahtumat ovat aikaisemmin osoittaneet, että yhteiskunnan perustoimintoja voidaan häiritä suhteellisen helposti ja halvalla.

Itärajan levoton tilanne puhututtaa. Venäjän kerrotaan käyttävän kolmannen maan kansalaisia välineellistetyssä maahantulossa. Tiedotusvälineissä uutisoidaan jatkuvasti maastorajan yli tulleista maahan-tulijoista. Ilmiön laajuudesta liikkuu erilaisia arvioita ja huhuja. Julkisuuudessa esiintyy vahvistamaton arvio, että mahdollisia tulijoita olisi jopa 10 000. Tilannetta pahentaa se, että sosiaaliseen mediaan ilmestyy epäilyttäviä rekrytointi-ilmoituksia, joissa tarjotaan rahaa erilaisten tihutöiden, sabotaasien tai seurannan tekemiseen — tämän todetaan olevan tyypillinen proxy-toimijoiden hyödyntämistapa muissa EU-maissa.

Suomessa yhteiskunnassa on paljon tyytymättömyyttä ja levottomuutta. Talousennusteita on pitkin vuotta jouduttu arviomaan jatkuvasti alaspäin. Työttömyys on ennätyksellisen korkealla sitten 1990-luvun laman. Tämä yhdistettynä elinkustannusten nousuun ja julkisten palveluiden koettuun heikkenemiseen aiheuttaa kansalaisten parissa syvää tyytymättömyyttä vallitsevaan tilanteeseen. Syksyn aikana erilaisia mielenilmauksia on esiintynyt laajasti.

Yhteiskunnan kriisinsietokykyä selvittänyt tutkija haastattelussa: "Lienee suhteellisen selvää, että pitkään jatkunut epäsuotuisa tilanne ei voi olla näkymättä myös varautumisessa, ja erityisesti yksittäisten toimijoiden tasolla. Investointeja ja varastointia ei välttämättä pystytä tekemään ihan siinä määrin mikä ehkä varautumisen näkökulmasta olisi toivottavaa. Se miten sitten yksittäisten toimijoiden tilanne vaikuttaa koko systeemin kriisinkestävytyteen on tietenkin huoltovarmuuden näkökulmasta oleellista. Varautumisessahan kyse on kuitenkin paljolti siitä, että mahdollinen häiriö esimerkiksi tietyssä tuotteen saatavuudessa ei määrittäisi kohtalonomaisesti koko järjestelmän tilaa."

Markkinat ovat reagoineet tilanteeseen alentamalla Suomen luottoluokitusta, ja Suomen maariski on sijoittajien silmissä kohonnut huomattavasti. Myös kansainväliset kyberrikollisryhmät ja valtiolliset toimijat pyrkivät hyödyntämään Suomen kasvavaa maariskiä opportunistisilla hyökkäyksillä, minkä arvioidaan olevan osa laajempaa toimintaympäristön kiristymistä.

Sodan kehittymisen vaiheet kuvitteellisessa skenaariossa

Kuva: AI

Vaihe 1: Kriisiytyminen 0–3kk: Sotatilanne kriisiytymällä ja epävarmuudella

Eletään loppusyksyä. Polaaripyörre on heikentymässä ja pitkän aikavälin sääennuste lupaa pitkää kovaa pakkaskautta tammikuun toiselta viikolta eteenpäin. Jäätilanteen Perämerellä ja Pohjanlahdella arvioidaan muuttuvan talven myötä poikkeuksellisen hankalaksi.

Joulukuun ensimmäisellä viikolla satunnaiset digiympäristön häiriöt lisääntyvät voimakkaasti vaikuttaen digipalveluiden sujuvuuteen sekä erilaisten ohjausjärjestelmien toimivuuteen. Tietoliikennehäiriöiden arvioidaan olevan osin seurausta palvelunestohyökkäyksistä, jotka kohdistuvat erityisesti verkkopalveluihin ja kriittisen infrastruktuurin tukipalveluihin. Hyökkäykset eivät lamauta koko verkkoa, mutta aiheuttavat laajoja häiriöitä ja kuormittavat puolustavaa osapuolta merkittävästi. Erityisen huolestuttava tilanne on sähkön tuotannossa, jossa kantaverkon, tuulivoimaloiden ja Olkiluodon ydinvoimalan toiminnassa on häiriöitä. Yhdeksi syyksi epäillään mahdollisia sisäpiirilähtöisiä vaikutuksia. Asiantuntijoiden mukaan tällaiset häiriöt eivät pitäisi olla teknisesti edes mahdollisia ilman järjestelmän sisältäpäin tapahtuvaa toimintaa. Rikollisjärjestöiksi luokiteltuja tahoja, mutta myös "haktivisteiksi" itseään kutsuvia tahoja, on ilmoittautuvat iskujen tekijöiksi. Onnistuneiden tietomurtojen yhteydessä esitetään lunnasvaatimuksia. Osassa järjestelmiä havaitaan myös tuhoisiin tarkoituksiin suunnattujen wiper-haittaohjelmien käyttöä, joiden tarkoituksena on tuhota auto-

maatio- ja valvontajärjestelmiä eikä vain lukita niitä. Ajantasaista kybertilannekuvaa on haastavaa tuottaa useiden samanaikaisien tapahtumien takia.

Satelliitteihin pohjaavien palveluiden toiminnasta on epävakautta. Samanaikainen useiden vedenalaisten sähkö- ja tietoliikennekaapeleiden vikaantuminen heikentää dataliikennettä sekä sähkön toimitusvarmuutta. Tehotilanteen ollessa tiukka tilanne vaikeuttaa erityisesti energiaintensiivisen prosessiteollisuuden toimintaa, jossa tuotantoa joudutaan ennakoimattomien sähkökatkojen varalta jopa ajamaan alas laiterikkojen välttämiseksi. Sähkön riittävyuden varmistamiseksi joudutaan toteuttamaan kiertäviä sähkökatkoja.

Satamien IT-järjestelmien ongelmat, sähkökatkot ja reititysmuutokset hidastavat lastien käsittelyä, mikä aiheuttaa pullonkauloja kuljetuksissa, mikä edelleen haastaa varastokierron suunnittelua ja sujuvuutta. Saatavuushaasteet näkyvät erityisesti tuontiriippuvaisissa tuotteissa, mutta kotimaisenkin tuotannon osalta näkymät arvioidaan heikkenevän nopeasti, jos kuljetuksia ei saada normalisoitua.

Monien keskeisten lääkkeiden, kuten esimerkiksi tiettyjen antibioottien, kipu- ja diabeteslääkkeiden sekä verisuonitukosten liuotuksessa käytettävien valmisteiden, saatavuudessa on entistä enemmän ongelmia. Lääkepulaa yritetään ratkaista Euroopan tasolla, mutta tilannetta vaikeuttaa se, että markkinat reagoivat voimakkaasti nopeasti kasvaneeseen sodan uhkaan.

Kuten historiallisesti tarkasteltuna aiemminkin, mahdollisen sotilaallisen konfliktin lähialueiden valtiot ovat rajoittaneet erityisesti kriittisten hyödykkeiden vientiä turvatakseen kotimaan kasvavan kysynnän mahdollisessa eskalaatitilanteessa.

Haasteet työvoiman riittävydessä pahenevat samaan aikaan kun työn kuormittavuus kasvaa nopeasti. Työvoimapula vaikeuttaa palveluiden toimintaa, järjestelmän ylläpitoa ja korjaustöitä. Merkittävä joukko Suomessa sote-alalla sekä erityisesti it -asiantuntijatehtävissä ja teknisissä erityisasiantuntijatehtävissä työskenteleviä ulkomaalaistaustaisia poistuu maasta. Kaikkiaan maasta on poistunut viimeisen kahden kuukauden aikana yli 20 000 ulkomaalaistausta työntekijää, joista valtaosa on ollut korkeasti koulutettuja. Osa kansainvälisistä yrityksistä on myös vetänyt ulkomaalaisia työntekijöitään pois Suomesta.

Työvoiman saatavuushaasteiden vuoksi joillain hyvinvointialueilla hoivapalveluja joudutaan supistamaan nopealla aikataululla. Tämä aiheuttaa huolta hoivapalveluiden piirissä olevien vanhusten omaisissa. Työvoimahaasteita esiintyy laajasti myös logistiikan, varhaiskasvatuksen ja sivistystoimen puolella. Työkykyiset eläkeläiset pyrkivät ensisijaisesti huolehtimaan omaistensa arjen pyörittämisen kasvavista haasteista.

Rahoitus- ja maksujärjestelmissä esiintyy häiriöitä. Varsinaiset pankkien väliset maksuverkot pysyvät toimintakykyisinä, mutta kuluttajapalveluissa — kuten verkkopankissa, tunnistuspalveluissa ja korttitapahtumien hyväksynnässä — esiintyy merkittäviä häiriöitä.

Identiteettivarkaudet, tunnistetietojen väärinkäyttö ja samanaikaiset palvelunestohyökkäykset rapauttavat luottamusta digitaalisiin kanaviin.

Samaan aikaan informaatiovaikuttaminen Suomea kohtaan voimistuu merkittävästi. Informaatiovaikuttaminen yhdistyy useissa tapauksissa kyber- sekä fyysiseen vaikuttamiseen. Valeuutiset, pommiuhat ja esimerkiksi huhut veden saastuttamisesta lietsovat pelkoja ja saavat osan väestöstä hamstraamaan polttoainetta, ruokaa, lääkkeitä ja käteistä. Sosiaalisessa mediassa liikkuu tieto, jonka mukaan osa Suomen venäläisistä harkitsee avunpyytämistä Venäjältä perustuen väitteisiin, joiden mukaan viranomaiset kohdistavat systemaattista syrjintää ja valvontatoimia suomenvenäläisiä kohtaan. Vaikka asia vaikuttaa ilmeiseltä, poikkeamatapahtumia ei kuitenkaan voida aukottomasti osoittaa Venäjän aiheuttamiksi, ja Venäjä kiistää syytökset johdonmukaisesti. Samalla se käyttää esitettyjä syytöksiä osana omaa vaikuttamistoimintaansa pyrkien vahvistamaan narratiiveja, jotka tukevat sen omia intressejä ja strategisia päämääriä.

Kansalaisten luottamus viranomaisiin ja viranomaisten viestintään laskee. Viranomaisten viesti ei saavuta kattavasti varsinkaan ulkomaalaistaustaisia väestöryhmiä. Kansalaiset ovat alkaneet vaatia toimia, kun huoli etenkin sähkön ja lämmön, ruoan, polttoaineiden sekä lääkkeiden saatavuudesta on kasvanut.

Isäntämaatuki käynnistetään kansallisen toimintamallin mukaisesti. Samoin väestönsuojelun rakenteita pystytetään sekä suoja valmistellaan mahdolliseen käyttöön.

Poimintoja kriisiytymisen tilannekuvasta:

- Laajaa moninaista hybridi-vaikuttamista
- Tiedustelutoiminta voimakasta lisääntymistä ja poikkeamailmoitusten merkittävää kasvua
- Huhuja ja väitteitä esim. venäläisväestön syrjinnästä, informaatiovaikuttamista
- Lääkepulaa koko Euroopan tasolla
- Työvoiman jaksaminen ja saatavuus heikkenee
- Hamstraamista: polttoaineet, elintarvikkeet, lääkkeet, käteinen
- Erilaisten häiriöiden esiintyvyyden kasvua
- KV satelliittiyhteyksissä häiriöitä
- Kybertilanteen merkittävä huononominen: haittaohjelmia ja palvelunestohyökkäyksiä, kyberhyökkäyksiä
- Häiriöitä tietoliikenneyhteyksissä ja digitaalisissa palveluissa
- Sähkökatkoja
- Häiriöitä polttoaineiden jakelussa
- Pankkipalvelujen häiriöitä
- Pahenevia ja runsastuvia häiriöitä toimitusketjuissa
- Toimialojen toimintakyvyssä kasvava määrä vakavia häiriöitä

Kuva: AI

Vaihe 2: Vakava häiriö 3–6kk: Puolustustila ja siirtyminen sotatalouteen

Joulukuun 17. päivänä on tarkoitus aloittaa eduskunnan joulutauko. Tunnistuslennon kohteena ollut venäläinen hävittäjä putoaa maahan. Nopeasti leviää uutinen, että hävittäjä on ammuttu alas, mutta tietoa ei ole vahvistettu. Venäjä syyttää tapahtuneesta Suomea ja Natoa. Puolustusvoimat ja mm. Huoltovarmuuskeskus nostavat yhä valmiuttaan, viranomaisten välistä tiedonvaihtoa lisätään entisestään ja valtionjohtoa pidetään jatkuvasti tietoisena tilanteesta. Sotilastiedusteluilmoituksen mukaan Venäjällä on niin päättäessään kyky rajoitetun sotilaallisen operaation käynnistämiseen aikaisintaan viikon kuluttua. Pääesikunta on jo aiemmin käskenyt valmistautumaan materiaalin hajauttamiseen materiaalin suojaamiseksi sotilaalliselta iskulta sekä joukkojen perustamisen valmistelemiseksi. Suomi siirtyy kohti sotataloutta tarkoittaen, että valtion ohjaus lisääntyy ja talouden resursseja ohjataan yhä suuremmin puolustukseen ja varautumiseen, mikä vaikuttaa sekä kansalaisten arkeen että elinkeinoelämään. Huoltovarmuuskeskus sekä muut viranomaiset toteuttavat resurssiensa puitteissa kriisitoimia, joilla varautumisen tasoa nostetaan entisestään. Siviiliviranomaiset tarvitsevat kuitenkin pikaisesti lisärahoitusta kriisitoimien toteuttamisen turvaamiseksi.

Viimeaikaisten nopeasti edenneiden tapahtumien seurauksena Valtioneuvostossa vallitsee näkemys, jonka mukaan sodan uhka lähitulevaisuudessa on

ilmeinen ja Suomen on varauduttava myös mahdolliseen pitkittyneeseen sotilaalliseen konfliktiin. Valtioneuvosto on aikaisempien tapahtumien ja niiden vaikutusten johdosta yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa todennut, että Suomessa vallitsevat poikkeusolot. Tämä tarkoittaa, että valmiuslain 3 §:ssä määritellyt poikkeusolojen edellytykset – erityisesti kohdat 1, 2, 3 ja 6 – täyttyvät tavalla, joka edellyttää valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöönottoa.

Tiedote kansalaisille – Poikkeusolojen toteaminen: ”Arvion mukaan Suomeen kohdistuu tällä hetkellä ulkoinen vakava uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot voivat olennaisesti ja laajamittaisesti estyä tai lamaantua. Uhan toteutuminen vaarantaa merkittävästi yhteiskunnan toimintakykyä sekä väestön elinmahdollisuuksia. Poikkeusolojen toteaminen mahdollistaa valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönoton. Näiden toimien tarkoituksena on turvata väestön turvallisuus sekä varmistaa yhteiskunnan keskeisten toimintojen jatkuvuus.”

Koska uhka-arvio liittyy myös sotilaallisen voimankäytön mahdollisuuteen, puolustustilan saattamiseksi voimaan valmistellaan tasavallan presidentin asetusta, joka saatetaan heti antamisen jälkeen eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta hyväksyy asetuksen. Suomessa vallitsee tammikuun 3. päivä puolustustila.

Venäjällä Suomen varautumistoimet ja poikkeusolojen toteaminen uutisoidaan Naton suunnitelmaksi aggres-

sioksi ja sotilasoperaation käynnistämiseksi Venäjää vastaan. Hyökkäys Venäjää kohtaan katsotaan koko sotilaallisen liittouman aggressioksi, jos hyökkäys tehdään koalition jäsenen toimesta. Samanaikaisesti useita suomalaisia televisio- ja radiolähetystyksiä kaapataan lyhyiksi jaksoiksi. Lähetystyksiin ilmestyy Venäjän narratiiveja tukevia väitteitä, joiden alkuperää on vaikea jäljittää. Ilmiö sekoittaa viestintäympäristöä ja heikentää luottamusta perinteisiin medioihin, etenkin kun osa kaappauksista kohdistuu paikallisiin radiokanaviin ja verkkolähetystyksiin.

Kuusi päivää poikkeusolojen julistamisen jälkeen Venäjä aloittaa erikoisoperaatioksi kutsumansa sotilaallisen voiman käytön Suomea vastaan. Operaatio alkaa sabotaa-seilla (ml. merkittävässä asemassa oleviin kohdistuvilla salamurhaiskuilla) sekä laajamittaisella ohjus- ja drooni-iskuilla. Operaatioissa Venäjä yhdistelee informaatiovaikuttamista, kybervaikuttamista ja sabotaa-seja sekä sotilaallisen voiman käyttämistä.

Heti ensihetkestä lähtien kriittiset yritykset ovat keskeisiä vaikuttamisen kohteita sekä mukana myös tilanteen korjaamisessa: Kohteina Suomessa ovat sotilaskohteiden lisäksi huoltovarmuuden kannalta kriittiset rakenteet ja toiminnot. Iskussa vaurioituu muun muassa Suomen öljyjalostamo, Inkoossa sijaitseva kaasuterminaali, Etelä-Suomen satamia, merkittävä määrä kantaverkon infrastruktuuria kuten päämuuntajia, teleliikenteen kriittisiä kohteita, keskeistä tie-, rautatie ja siltaverkostoa, Kehä III:n varrella sijaitsevia logistiikkakeskittymiä sekä useita kemianteollisuuden tuotantolaitoksia. Samanaikaisesti ensimmäisten iskujen kanssa toteutetaan isku useita kriittisiä datakeskuksia kohtaan. Keskusten jäähdytysjärjestelmät vaurioituvat pahasti, ja palvelinsalit joudutaan ajamaan alas laajasti ylikuumenemisen estämiseksi.

Voimankäyttö on todella massiivista ja iskut näyttäisivät olevan tarkkaan strategisesti kohdennettuja yhteiskunnan toimintakyvyn ja huoltovarmuuden kannalta kriittisimpiin kohteisiin. Kriittisen infrastruktuurin suojaaminen yhteistoiminnassa julkisten sekä yksityisten toimijoiden kanssa muodostuu erittäin tärkeäksi. Iskuja pystytään merkittävästi myös torjumaan ja fyysiset vauriot ovat paikallisia, eikä iskuilla pystytä lamauttamaan koko yhteiskunnan kannalta tärkeitä järjestelmiä. Palveluissa ja järjestelmissä on kuitenkin merkittäviä katkoksia sekä häiriöitä. Myös kriittisen infrastruktuurin suoja- ja korjausrakentamista toimeenpannaan käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Väestönsuojelun rakenteita sekä ohjausta aktiivoidaan yhteiskunnassa laajasti.

Iskut aiheuttavat välittömiä tuhoja ja ketjuuntuvia vaikutuksia: öljyjalostamo ja satamien laitteet vaurioituvat, sähköverkkoon kohdistuvat vahingot aiheuttavat laajoja sähkökatkoja, tie- sekä siltavauriot katkovat

rautatie ja maantieteyhteyksiä. Kemianteollisuuden vahingot johtavat paikallisiin kemikaalivuotoihin ja ympäristö- sekä terveysuhkiin. Yksi keskeinen teleyritys joutuu myös kohdennetun iskun kohteeksi, kun sen päävalvomo saa osuman. Yritys joutuu siirtämään kokonaisuudessaan valvomotoimintansa kriisitiloihin tarkoitettuun varalaitokseen. Yhteisvaikutukset heikentävät edelleen ohjaus- ja viestintäjärjestelmiä, mikä vaikeuttaa tilannekuvan muodostamista ja kriittisten verkostojen hallintaa.

Itämeren ja erityisesti Suomenlahden kaupallinen merenkulku häiriintyy vakavasti: venäläiset sota-alukset pyrkivät pitämään huoltoyhteyden Kaliningradiin auki samalla kun muut rantavaltiot pyrkivät yhdessä varmistamaan omat logistiset yhteytensä. Itämeri on nyt sotatoimialuetta, mikä pysäyttää tilapäisesti kaupallisen meriliikenteen todennäköisesti useiksi viikoiksi tai kuukausiksi. Suoran meriliikenteen Baltian maihin, Puolaan sekä Saksaan arvioidaan häiriintyvän merkittävästi mahdollisesti pitkäaikaisesti, ja lasteja pyritään reitittämään uudelleen Ruotsin kautta.

Logistiikka muuttuu nopeasti pirstoutuneeksi: satamatoimintojen ja pääreittien häiriöiden takia jakeluketjut pirstoutuvat, toimitusviiveet ja pullonkaulat kasvavat, ja polttoaineen sekä lääke- ja elintarviketoimitusten turvaaminen nousee kriittiseksi. Sotilaallinen toiminta, kaluston ja sotilasjoukkojen siirtely vievät kasvavan osan vielä toimintakykyisestä kapasiteetista. Tämä siirtää siviilitarpeita palvelevat kuljetuksia varareittien varareiteille, mikä hankaloittaa tilannetta entisestään. Ulkomaankaupan tyrehtyminen aiheuttaa välittömän talousshokin. Hinnat nousevat nopeasti.

Yhteiskunnan toiminnassa vaikutukset näkyvät laajasti: säännöstely on aloitettu, mutta sähkö- ja lämpökatkot, vedenjakelun häiriöt, tietoliikenneyhteyksien pätkiminen, polttoaineiden jakelun häiriöt, maan sisäiset muuttoliikkeet ja evakuoinnit, iskuissa suoraan loukkaantuneet ja kemialliseen altistukseen liittyvät terveysongelmat lisäävät terveys- ja turvallisuustoimijoiden kuormitusta ja järjestelmän paineita. Kaupunkiasunnoista suuri osa muuttuu lämpöjen katkettua reilussa vuorokaudessa asuinkelvottomiksi, kun sisälämpötila laskee alle 10 asteeseen. Ihmiset pyrkivät mahdollisuuksien mukaan pois isoista kaupungeista, mutta palvelujen saatavuus haja-asutusalueilla on rajallista. Erityisen vahvasti pois pyritään pääkaupungista. Viestintäverkkojen toimimattomuus eristää hetkellisesti kansalaisia toisistaan, ja valeuutiset sekä tiedon sirpaloituminen pahentavat kansalaisten epävarmuutta ja vaikeuttavat yhtenäisen tilannekuvan muodostamista.

Poikkeusolojen julistamisen yhteydessä valmisteltu tasavallan presidentin asetus puolustustilan voimaansaattamiseksi annetaan eduskunnan käsiteltäväksi.

Eduskunta hyväksyy asetuksen. Suomessa vallitsee 3. tammikuuta puolustustila.

Naton 5. artiklan kriteerit täyttyvät. Päätöstä kollektiivisesta maasotilaallisesta väliintulosta arvioidaan tarkkaan. Samaan aikaan EU ja kahdenväliset liittolaismaat reagoivat nopeasti tarjoamalla materiaalisia, logistisia ja humanitaarisia toimenpiteitä ja kansainvälisen avun toimet käynnistyvät. Ruotsi ja muut lähialueen valtiot tarjoavat laajaa siviili- ja sotilaallista tukea

mahdollisuuksiensa mukaan, mutta pyrkivät samalla välttämään joutumista suoran sotilaallisen voimankäytön kohteeksi. Tilanne jättää Suomen toimintakyvyn heikentyneeksi ja riippuvaiseksi ulkoisesta materiaalityöstä, jonka perille saaminen on kuitenkin vaikeaa Itämeren tilanteen vuoksi. Vaikeutuva jäätilanne haittaa Pohjanlahden ja Perämeren yhteyksien hyödyntämistä. Pohjoisen kautta kulkevilla maareiteillä on myös laajoja tuhoja.

Poimintoja vakavan häiriötilanteen (sota) tilannekuvasta

- Iskut kriittiseen infrastruktuuriin ovat laajoja sekä merkittäviä
- Suomen sähköjärjestelmä on suurhäiriötilassa. Suuria osia maasta on ajoittain pimeänä. Tehopulaa pyritään hallitsemaan kiertävien sähkökatkojen avulla. Palautumisarviota hankaloittaa uusien iskujen mahdollisuus.
- Päärata Helsinki – Oulu on poikki
- Runkoverkossa pääväylien tieyhteyksiä on poikki useista kohdista
- Itämeren kuljetukset käytännössä tilapäisesti pysähtyneet
- Sähköinen julkinen liikenne pysähdyksissä Helsingissä
- Ilmatila on suljettu siviililiikenteeltä
- Polttoainejakelu valtaosassa asemia pysähtynyt, sähköautojen lataaminen ei onnistu
- Elintarvikkeiden kylmäketjuissa on katkoksia
- Televiestintäinfrastruktuurissa on merkittäviä tuhoja, tieto- ja kommunikaatioyhteyksissä vakavia häiriöitä
- Raskas energiaintensiivinen prosessiteollisuus merkittävilta osin pysähtynyt
- Kaukolämmössä esiintyy merkittäviä häiriöitä tai kokonaan poikki
- Vedenpuhdistus ja jätevesienkäsittely häiriintynyt laajasti
- Digitaalisten palveluiden, kuten maksamisen palvelut, toiminnassa on vakavaa epävarmuutta ja toimimattomuuden ennakoimattomuutta. Tämän seurauksena ihmisten luottamus palveluihin romahtaa. Huolestuneet ja vihaiset ihmiset syyttävät tilanteesta viranomaisia ja palveluntarjoajia.
- Toimialojen toimintakyvyssä vakavia tai sietämättömiä häiriöitä
- Huoltovarmuuden tilannekuva väestön keskuudessa on epäselvä, tiedon puutetta vaarallisempaa on nyt ”tornihuhut” ja tietämisen illuusio

Vaihe 3: Eskalaatio 6–12kk: Sodan laajeneminen ja pitkittyminen

Sotilaallisten sekä huoltovarmuuteen liittyvien ensimmäisten vastatoimien seurauksena Venäjä ei saavuta sabotaaseilla ja rajatuilla sotilaallisilla operaatioilla ja kaukovaikuttamisella tavoitteitaan, mikä johtaa konfliktin eskalaatioon ja laajamittaiseen sotaan. Arvio on, että suora vaikuttaminen siviilikohteisiin tulee yhä lisääntymään. Taloudelliset ja inhimilliset kustannukset kasvavat päivä päivältä.

Tilanteen pitkittyessä opportunistiset kyberhyökkäykset lisääntyvät merkittävästi. Sekä rikollisryhmät että valtiolliset toimijat hyödyntävät syntyneitä sekasortoa kohdistamalla Suomeen kiristysyrityksiä, palvelunestohyökkäyksiä ja tiedustelutoimintaa.

Puolustustila ja sotatalouteen siirtyminen on tuonut mukanaan koko yhteiskunnan toimintalogiikan muutoksen eli kysymys ei ole vain tuotannollisista ja taloudellisista uudelleenjärjestelyistä tai resurssienhallinnan muutoksista. Koko yhteiskunnan toiminta on nyt jatkuvassa mukautumisen ja sopeutumisen tilassa. Valtion rooli taloudessa kasvaa merkittävästi, ja julkinen talous velkaantuu nopeasti huolimatta merkittävästä ulkopuolisesta sotilaallisesta, taloudellisesta ja humanitäärisestä avusta. Talous pyritään pitämään käynnissä, ja yritykset pyrkivät jatkamaan toimintaansa. Yritystoiminnassa tapahtuu kuitenkin – toimialasta riippuen – mittavaa supistumista erityisesti pk-sektorilla.

Voimavarojen kohdentaminen muuttuu: mm. sosiaali- ja kulttuurialojen rahoitusta leikataan, kun taas investoinnit puolustukseen, huoltovarmuuteen-, sisäiseen turvallisuuteen ja infrastruktuuriin kasvavat. Julkinen hallinto pyrkii ohjaamaan tuotantoa, kulutusta ja työvoiman liikkuvuutta. Yhteiskunnan rakenteet, prioriteetit ja resurssien käyttö on muokattu tukemaan puolustuksellisia sekä huoltovarmuuden ja sisäisen turvallisuuden turvaamiseen liittyviä tavoitteita. Teollisuuden painopiste siirtyy siviilituotteista strategisiin resursseihin: metalli-, elektroniikka- ja kemianteollisuus ohjataan tuottamaan materiaaleja, joita tarvitaan asejärjestelmissä, viestintäinfrastruktuurissa ja logistiikassa. Siviilituotantoa supistetaan, ja kriittiset alat saavat etusijan raaka-aineiden, energian ja työvoiman jaossa.

Itämeren merikuljetuksissa tapahtuu osittaista ja ajoittaista toipumista uudelleenreitityksen kautta, suojaustilanteen paranemisen seurauksena ja kun osa satamista

ja reiteistä saadaan jälleen käyttöön. Ruotsin ja Norjan rooli kuljetusten uudelleenreitityksessä on olennainen. Venäjän kanssa on myös pyritty neuvottelemaan tiettyjen kuljetusten mahdollistamisesta. Merikuljetusten kokonaisvolyymi on laskenut kuitenkin merkittävästi normaalitasosta ja vaihtelee 30–60 prosentin välillä.

Toimintakyvyn ylläpidon ja palauttamisen näkökulmasta erityisenä ongelmana on jaksotetut iskut, jossa korjaustoimenpiteitä seuraa uusi isku. Kriittistä infrastruktuuria ja palveluita saadaan palautettua, mutta erilaiset häiriöt ovat jatkuvia. Jatkuvaa ja pahenevaa pulaa on komponenteista, varaosista ja henkilöresursseista. Infrastruktuurin tekninen suorituskyky ja samalla myös korjauskapasiteetti heikkenee asteittain ja pysyvästi jatkuvan korjaamisen ja tuhoutumisen vuorottelun seurauksena. Kriittisten komponenttien puute johtaa siihen, että osa organisaatioista turvautuu epävirallisiin tai valvomattomiin hankintakanaviin. Tämän seurauksena markkinoille päätyy laitteita ja ohjelmistoja, joiden alkuperää on vaikea todentaa ja jotka voivat sisältää takaovia tai manipulointia. Tämä kasvattaa järjestelmien huomaamattoman kompromisoitumisen riskiä.

Sodan eskaloituessa ja siirtyessä selkeästi maahyökkäysvaiheeseen erityisen tärkeäksi tekijäksi nousee terveydenhuolto. Tärkeää on, että inhimilliset elinolosuhteet pystytään yleensä säilyttämään kelvollisella tasolla. Ihmiset siirtyvät yhä laajemmin pois raja-seutujen läheisyydestä mutta osa väestöstä haluaa kuitenkin jäädä elämään edelleen omaan kotiinsa. Myös yritystoiminta rintamalinjan läheisyydessä on erittäin haastavaa ja usea kriittinen yritys joutuu keskeyttämään toimintansa.

Sotalouteen siirtyminen vaikuttaa merkittävästi kansalaisten arkeen. Kulutustavaroiden saatavuus heikkenee ja säännöstelyä otetaan käyttöön. Erityisesti harvaan asutuilla ja logistisesti hankalasti saavutettavilla alueilla saatavuushaasteet esimerkiksi polttoaineissa korostuvat. Kansalaisia kannustetaan osallistumaan talkoohenkisesti yhteiseen ponnistukseen – joko työpanoksellaan, säästämällä resursseja tai tukemalla moraalia ja yhtenäisyyttä.

Media ja kulttuurituotanto alkaa heijastaa ympäröivää maailmaa: isänmaallisuus, uhraukset ja yhteinen vastuu ovat nyt viestin pääsisältö. Julkinen keskustelu muuttuu, ja kriittiset näkökulmat vaimenevat, ja ne myös pyritään rajaamaan kansallisen yhtenäisyyden tieltä.

Poimintoja eskalaation tilannekuvasta

- Tuotannon ja kulutuksen merkittävä priorisointitarve samaan aikaan kun tuotantoa tuhoutuu ja tuonnin mahdollisuus on heikentynyt
- Yrityksiä ajautuu konkurssiin ja rintamalinjan läheisyydessä myös kriittiset yritykset joutuvat lopettamaan toimintansa tai siirtämään sen turvallisemmalle alueelle
- Kriittisen infrastruktuurin tila heikkenee asteittain (tuhoutuu, korjataan, tuhoutuu lisää)
- Varaosien, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuus heikkoa
- Ulkomaisen avun vastaanottaminen, jakelu ja prosessit on käynnistetty, mutta heikennyt logistiikka vaikeuttaa tilannetta
- Säännöstely: polttoaine, elintarvikkeet, sähkö, lääkkeet
- Köyhyys lisääntyy ja monilla ihmisillä arki on vaikea
- Laajoja jatkuvia häiriöitä sähkön, lämmön ja veden jakelussa, häiriöiden pituus vaihtelee tunneista viikkoihin
- Jatkuvia häiriöitä tietoliikenneyhteyksissä, osa KV yhteyksistä poikki
- Digitaalisissa palveluissa on toistuvasti häiriöitä, jotka vaikeuttavat yritysten ja väestön toimintaa. Tili- ja korttimaksamisessa esiintyy häiriöitä, joiden kestot vaihtelevat muutamista tunneista useisiin päiviin.
- Varmuusvarastot tyhjenevät nopeammin kuin niitä saadaan täydennettyä.
- Teollisuuden ja sähköntuotannon kapasiteettia parhaimmillaankin noin puolet

Kuva: AI

Vaihe 4: Pitkittynyt häiriö yli 12kk: Kulutusota – siirtyminen ajan voittamisesta sen kestämiseen

Nopeasta reagoinnista rakenteelliseen muutokseen. Sotilaallisen konfliktin alussa yhteiskunnan ensisijainen tavoite oli voittaa aikaa. Ensimmäiset kuukaudet kuluivat valmiuden nostamiseen, reservien mobilisointiin, varastojen ja varajärjestelyiden käyttöönottoon, kriittisten toimintojen skaalaamiseen ylös ja vähemmän kriittisten alas. Poikkeusolojen lainsäädäntö mahdollisti nopeutetun päätöksenteon, ja aiemmin suunnitellut sekä harjoitellut varautumismallit otettiin käyttöön. Alussa oli selvää, että kriisi olisi todennäköisesti ankara, mutta samalla toivottiin sen olevan nopeasti ohimenevä. Tässä vaiheessa huoltovarmuus toimi tilapäisenä mekanismina, jonka tehtävänä on tukea yhteiskuntaa kriisin yli. Sodan alkuvaiheen keskeisin opetus oli, että sodassa tunnettu epävarmuus eli riskit muuttuvat laajasti todennäköisemmiksi, ja lisäksi joudutaan kohtaamaan yllätyksiä, joihin ei oltu osattu edes varautua.

Kun loppu ei ole näköpiirissä, väliaikaisista ratkaisuista siirrytään pysyviin rakenteisiin. Konfliktin pitkittyessä yhteiskunta siirtyy asteittain pois odotuksesta, että paluu normaaliin tapahtuisi lähiaikoina. Muutos ei perustu yksittäiseen päätökseen, vaan lukuisiin pieniin sopeutumistoimiin eri tasoilla. Yritykset siirtyvät lyhyen aikavälin suunnittelusta toistaiseksi-tilaan, ja kotitaloudet alkavat varautua syvenevään niukkuuteen. Huoltovarmuus ja väestön peruselämisen edellytysten

turvaaminen alkaa muodostua yhteiskunnan pysyväksi toimintamalliksi, ei vain kriisimekanisiksi. Keskeiseksi kysymykseksi nousee, kykeneekö yhteiskunta siirtymään resurssien kuluttamisesta niiden kestävään uusintamiseen.

Pitkittyneen sodan oloissa talouden peruslogiikka muuttuu perustavanlaatuisesti, ulkopuolisen tuen merkitys kasvaa ja valtio velkaantuu nopeasti. Toimintavarmuus nousee tehokkuuden edelle, ja halvimmän vaihtoehdon sijaan suositaan valintoja, jotka ovat korjattavissa, huollettavissa ja hallittavissa kotimaasta käsin. Varastoista tulee osa tuotantoketjuja, ei niiden varajärjestelmä. Hitaus ja redundanssi hyväksytään mikäli ne lisäävät kestävyyttä. Työ ei ole enää vain ammatti tai toimeentulo vaan osa yhteistä kestävyyttä. Uudelleenkoulutus on nopeaa ja käytännöllistä, sekä enemmän velvollisuutta kuin mahdollisuutta. Kuluttamisesta tulee moraalinen kysymys: mitä ostetaan, miksi ja keneltä. Valinnat eivät enää heijasta vain mieltymyksiä, vaan myös sitoutumista yhteiseen kestävyyteen.

Konfliktin kestäessä korostuu kysymys päätösvalasta välttämättömimpien resurssien – veden, ruoan, energian ja lääkkeiden – saatavuudesta. Mikäli Venäjä kykenee toiminnallaan kattavasti vaikuttamaan näiden saatavuuteen Suomessa, yhteiskunnan toimintakyky ja sen myötä puolustuskyky heikkenee olennaisesti. Sotilaallisen ja siviiliyhteiskunnan välinen raja hämärtyy. Puolustus ei ole vain joukkoja ja kalustoa, vaan sähköverkkoja, sairaaloita, tietoliikennettä ja logistiikkaa. Jokainen häiriö infrastruktuurissa tuntuu rintamalla, ja

jokainen onnistuminen siviilipuolella vahvistaa sotilaalista kykyä. Puolustus on järjestelmä, joka ulottuu nyt jokaisen kansalaisen arkeen.

Työvoimapula haastaa liiketoimintaa, kun osa väestöstä on rintamalla, osa poistunut maasta ja osa huolehtii kotona hoivasta ja siviili-infrastruktuurin toimintakyvystä. Samalla yritysten rahoituksen tilanne on hankala: rahoitusta saa vain kovin ehdoin. Talous supistuu liiketoiminnan haasteiden vuoksi entisestään. Kolmannen sektorin järjestöt toimivat keskeisinä palveluiden täydentäjinä ja sosiaalisen tuen tarjoajina.

Valtion rooli syvenee, ja päätöksenteko keskitetään. Budjetit alkavat muistuttaa operatiivisia suunnitelmia, joissa priorisointi perustuu kriittisyyteen eikä poliittisiin kompromisseihin. Alueille ja kunnille annetaan lisää vastuuta logististen ja paikallisten priorisointien toteuttamisesta. Samalla korostuu tarve läpinäkyvälle päätöksenteolle, tasapuoliselle kuormituksen jaolle ja johdonmukaiselle viestinnälle. Suurin sisäinen riski ei ole hallinnollinen epäonnistuminen, vaan luottamuksen rapautuminen. Yhteiskunnan resilienssi edellyttää, että kansalaiset kokevat järjestelmän oikeudenmukaiseksi ja ymmärtävät sen tavoitteet. Vaikka valtio kantaa strategisen vastuun, arjen sujumisen mahdollistavat luovat ratkaisut siirtyvät yhä enemmän kansalaisille, järjestöille, yrityksille ja alueellisille sekä paikallisille

toimijoille. Kolmas sektori tavoittaa ryhmiä, joita viranomaisviestintä ei tavoita ja tukee yhteiskunnallista yhtenäisyyttä.

Vaikka tilanteeseen sopeudutaan henkisesti, alkaa psykologinen kuormitus sekä väsymys väistämättä myös kasvaa. Alkuvaiheen yhtenäisyys kantaa pitkälle, mutta ajan myötä väsymys alkaa näkyä. Kysymys ”mitä tehdään” vaihtuu kysymykseen ”kuinka kauan tätä vielä kestää”. Väestön kokemukset sodasta eriytyvät: osa toimii jatkuvasti kuormittavissa tehtävissä kun taas osa elää suhteellisesti normaalimpaa arkea. Tämä eriytyminen lisää riskiä sosiaalisille jännitteille ja heikentää yhteiskunnan koheesiota. Kestävyyden kannalta on ratkaisevaa, että kansalaisilla säilyy kokemus yhteisestä tarkoituksesta sekä jaetusta valoisasta näkymästä sodan jälkeiseen aikaan.

Pitkittyneen sodan keskeisin muutos on ajallinen. Yhteiskunta ei enää pyri palaamaan entiseen tai voittamaan aikaa, vaan sopeutuu toimimaan pitkäkestoisessa kriisissä. Huoltovarmuus alkaa tarkoittaa jatkuvaa resurssien uusintamista, kurinalaista priorisointia ja yhteiskunnan koossa pysymistä niukkuuden keskellä. Sota ei ole enää poikkeustila, vaan äärimäinen, jatkuvasti muuttuva olosuhde, jossa yhteiskunta rakentaa kestävyytään ja tulevaisuuttaan.

Poimintoja pitkittyneen häiriön tilannekuvasta

- Sota muodostuu pysyväksi olosuhteeksi, jossa yhteiskunta rakentaa kestävyytään niukkuuden keskellä
- Huoltovarmuudesta muodostuu pysyvä toimintamalli pitkään jatkuvassa kriisissä
- Paluuta normaaliin ei odoteta, yhteiskunta sopeutuu toimimaan pysyvässä epävarmuudessa
- Talouden logiikka muuttuu: toimintavarmuus ohittaa tehokkuuden ja kustannusoptimoinnin
- Varastot integroituvat osaksi tuotanto- ja toimitusketjuja
- Kriittisten resurssien (vesi, ruoka, energia, lääkkeet) saatavuus nousee keskiöön
- Sotilaallisen ja siviiliyhteiskunnan raja hämärtyy, infrastruktuuri on osa puolustusta
- Työvoimapula ja yritysten rahoitusvaikeudet heikentävät talouden toimintakykyä
- Kolmannen sektorin rooli peruspalvelujen ja sosiaalisen tuen täydentäjänä kasvaa
- Valtion ohjaus ja päätöksenteko keskitetään, priorisointi perustuu kriittisyyteen
- Suurin sisäinen riski on luottamuksen ja yhteiskunnallisen koheesion heikkeneminen
- Psykologinen kuormitus ja väestön kokemusten eriytyminen lisääntyvät ajan myötä

Kuva: AI

Sopeutuminen – Sota päättyy

Sodan päättyessä yhteiskunta alkaa vähitellen siirtyä kohti uutta arkea. Normalisointivaiheeseen liittyy sekä helpotus että epävarmuus: taisteluissa koettu jännitys väistyy, mutta tilalle tulee tarve arvioida, miten palauttaa yhteiskunnan toiminta askel kerrallaan. Keskeistä on tarkastella, millä aikataululla ja missä järjestyksellä rajoituksia voidaan purkaa, miten markkinavetoisuutta lisätään hallitusti, ja miten yhteiskunnan perustoiminnot palautetaan kestävästi pitkän poikkeustilan jäljiltä.

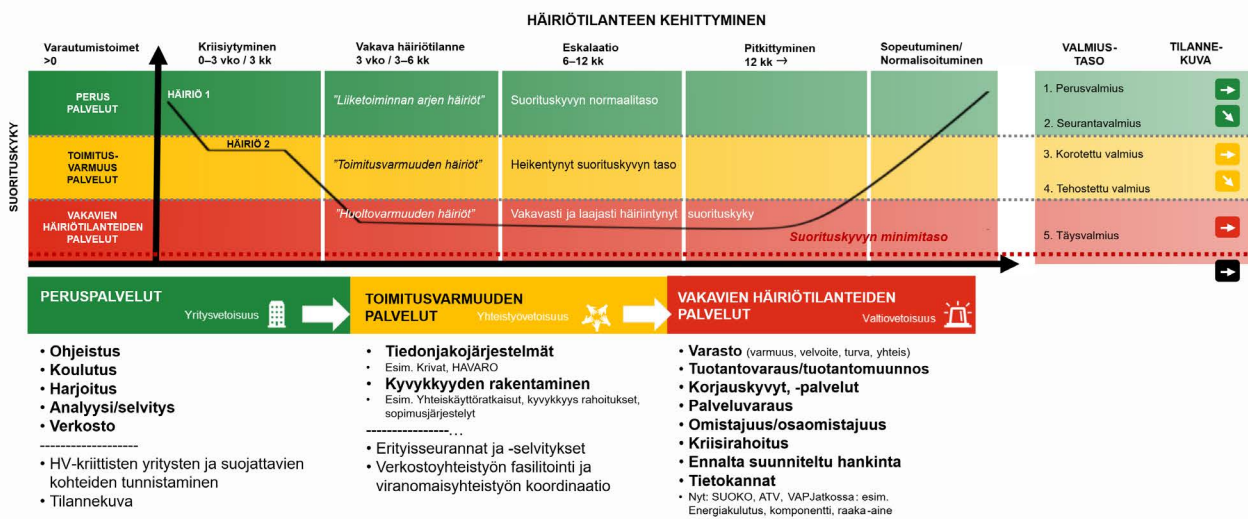
Normalisoituminen ei tarkoita paluuta entiseen vaan uuteen tasapainotilaan, jossa huomioidaan sodan vaikutukset talouteen, infrastruktuuriin, organisaatioiden toimintakykyyn ja kansalaisten arkeen. Monia toimintoja joudutaan rakentamaan uudelleen ja muuttamaan pysyvästi. Yritykset ja julkinen sektori tekevät rinnakkain työtä käynnistääkseen taloudellisen toimeliaisuuden, korjatakseen toimitusketjuja ja palauttaakseen palvelujen saatavuuden.

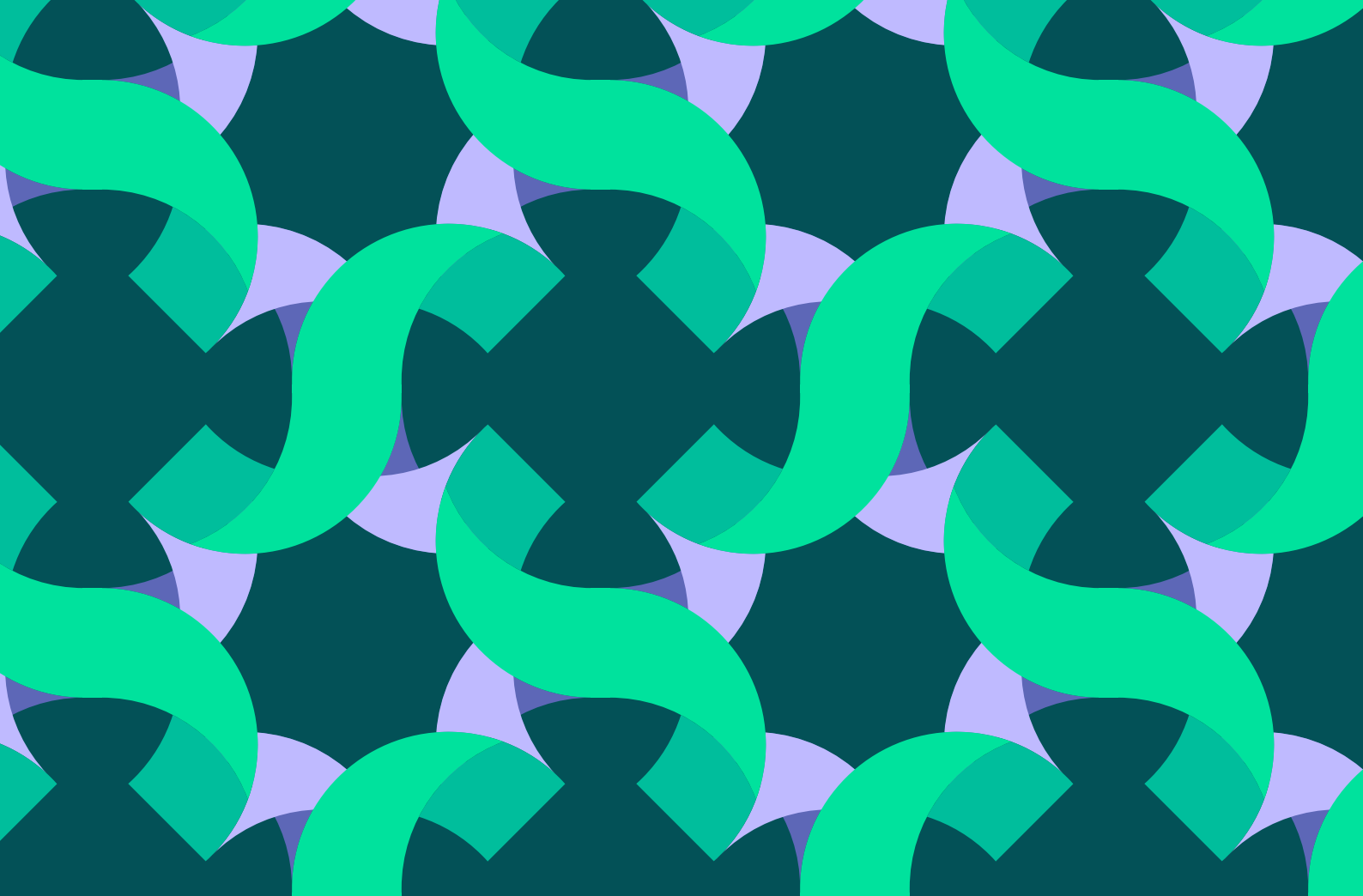
Olellaisessa roolissa sopeutumisessa ovat kriisin henkiset ja sosiaaliset vaikutukset, jotka ulottuvat yksilöihin, yhteisöihin ja työyhteisöihin. Tilanteen normali-

soitumiseksi tulee kansalaisia auttaa käsittelemään kokemuksiaan, löytämään turvallisuudentunne uudelleen ja palaamaan arjen rutiineihin.

Huoltovarmuuden palvelut seuraavat häiriön kehittymisen vaiheita

Huoltovarmuuden palveluvalikoimaan kuuluu keinoja, joilla pyritään vastaamaan eri asteisiin ja kestoisiin häiriötilanteisiin. Uusia toimia otetaan käyttöön tilanteen niin vaatiessa. Huoltovarmuuden suunnittelun SUUNTA-mallin avulla voidaan tunnistaa eri tilanteisiin liittyvät huoltovarmuuden palveluiden tarpeet.

Huoltovarmuuskeskus